

De houding van de Belgen tegenover de monarchie

Analyse op basis van het postelelectorale
verkiezingsonderzoek 2014

BART MADDENS, JAAK BILLIET, KOEN ABTS, CHRIS GAASENDAM, BART MEULEMAN &
MARC SWYNGEDOUW

Onderzoeksverslag

Centrum voor Sociologisch Onderzoek (CeSO)

Instituut voor Sociaal en Politiek Opinieonderzoek (ISPO)

CeSO/ISPO/2016-5

For academic reference only: not to be quoted without the explicit permission of the authors.

Adres:
Instituut voor Sociaal en Politiek Opinieonderzoek
Parkstraat 45 – bus 3601 – 3000 Leuven

© De auteurs
P/a: Parkstraat 45 – bus 3601
B – 3000 Leuven

All rights reserved. Except in those cases expressly determined by law, no part of this publication may be multiplied, saved in an automated data file or made public in any way whatsoever without the express prior written consent of the authors.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

D/2016/1192/10
ISBN: 9789067842013
EAN: 9789067842013

Inhoudstafel

Samenvatting	4
1. Inleiding	6
2. Methodologie	7
3. Indicatoren	7
4. De houding tegenover de monarchie vandaag	9
5. De evolutie van de koningsgezindheid in Vlaanderen en Wallonië	14
6. Verklaringen voor koningsgezindheid	18
7. Koningsgezindheid en partijvoorkeur	23
Referenties	26

Samenvatting

(1) Tussen de 40 en de 45 procent van de Vlamingen is uitgesproken voorstander van de monarchie. Daartegenover staat een veel kleinere groep van republikeinen, die ongeveer 25% bedraagt. Het overige derde bestaat uit voorstanders van een louter ceremoniële koning.

Van de veertig procent uitgesproken koningsgezinden wil ongeveer de helft geen uitbreiding van de macht van de koning. Om en bij de 20% is voorstander van de uitbreiding van de koninklijke macht.

(2) In Wallonië is de steun voor de monarchie beduidend groter. Ongeveer twee derden van de Walen is consistent voorstander van de monarchie. De groep republikeinen bedraagt hier slechts tien procent. Ongeveer een vierde wil een meer ceremoniële monarchie.

Op de vraag naar een uitbreiding van de koninklijke macht reageert ongeveer veertig procent positief, dit is dubbel zoveel als in Vlaanderen.

(3) In Vlaanderen is de steun voor de monarchie geleidelijk gedaald gedurende de voorbije kwarteeuw. In 1990 vond 62% dat er een koning nodig was in België, vandaag is dat nog 45%. In 2003 vond nog 33% dat de koning meer te zeggen moet hebben in de politiek, tien jaar later is dat gehalveerd tot 17%.

(4) In Wallonië stijgt de steun voor de monarchie tussen 1990 en 2003. In 1990 vond 60% een koning nodig, in 2003 was dit gestegen tot 70%. Terwijl de steun voor de monarchie in 1990 nog iets lager was dan in Vlaanderen, steekt Wallonië Vlaanderen voorbij gedurende het daarop volgende decennium. In de periode 2003-2014 tekent er zich ook in Wallonië een daling af. Vandaag vindt 66% een koning nodig in Wallonië, dit is nog altijd beduidend meer dan in Vlaanderen.

(5) Van alle achtergrondkenmerken is kerkelijkheid het sterkst verbonden met koningsgezindheid: (rand-)kerkelijken zijn beduidend meer gehecht aan de monarchie dan niet-gelovigen en vrijzinnigen. Daarnaast zijn vrouwen meer koningsgezind dan mannen. Het onderwijsniveau heeft enkel een effect op de politieke koningsgezindheid: de laagstgeschoolden zijn beduidend meer geneigd om de koning meer macht te geven. De daling

van de kerkelijkheid en de stijging van het onderwijsniveau in de laatste kwarteeuw verklaren voor een stuk de aanhoudende daling van de koningsgezindheid. Wel suggereert de stijging van de koningsgezindheid in Wallonië (van 1990 tot 2003) dat de impact van die structurele factoren ongedaan kan worden gemaakt door meer politieke en conjuncturele factoren.

(6) De politieke attitude die het meest consistent samenhangt met koningsgezindheid is het sub-nationalisme. Hoe Belgisch gezinder men is, hoe meer royalistisch. Dit verband is bovendien significant sterker in Vlaanderen dan in Wallonië.

(7) Tussen koningsgezindheid en vertrouwen in de politiek bestaat een complexe samenhang. De louter symbolische steun voor de koning gaat samen met een groter vertrouwen in de politiek en een iets grotere politieke interesse. Maar dit verband valt weg bij wie vindt dat de koning een grotere politieke rol moet spelen. Die politieke koningsgezindheid gaat immers samen met een gevoel van politieke aliënatie.

(8) In Vlaanderen zijn de electoraten van de drie traditionele partijen het meest koningsgezind en die van N-VA en Groen het minst. In Wallonië heeft de cdH het meest uitgesproken koningsgezinde electoraat. Qua symbolische koningsgezindheid is er geen verschil vast te stellen tussen de electoraten van cdH, MR, PS of Ecolo. De steun voor de politieke koninklijke macht is het grootst bij de electoraten van cdH en PS, gevolgd op afstand door die van MR en Ecolo.

1. Inleiding

In een monarchie wordt het staatshoofd niet gelegitimeerd door directe of indirecte verkiezingen. In de plaats daarvan vormen opiniepeilingen een belangrijke graadmeter om de publieke steun voor de koning en de monarchie te evalueren. Uit zulke peilingen blijkt meestal dat de koning veel sympathie geniet bij de bevolking en dat slechts een minderheid zich tegen de monarchie kant. Dit is wellicht één van de redenen waarom de meeste politieke partijen zich ervoor hoeden om de monarchie openlijk in vraag te stellen. Het opinieonderzoek speelt met andere woorden een cruciale rol om de legitimiteit van zowel de monarchie als institutie als van het staatshoofd als persoon vast te stellen. Vaak zijn surveys die peilen naar attitudes ten aanzien van de koning echter commercieel van aard. Nog afgezien van de vraag of die commerciële peilingen betrouwbaar zijn, bieden ze echter geen antwoord op een aantal meer complexe vragen betreffende de attitude tegenover de monarchie. In hoeverre bestaat die attitude uit meerdere dimensies? Hoe is de koningsgezindheid de jongste decennia geëvolueerd? Met welke andere politieke en maatschappelijke houdingen hangt de steun voor de monarchie samen? En hoe kan de houding tegenover koning en monarchie worden verklaard?

Met het oog op het beantwoorden van die vragen peilt het Instituut voor Sociaal en Politiek Opinieonderzoek (ISPO) van de KU Leuven al sinds 1999 naar de houding tegenover de monarchie. Dit onderzoek bouwde voort op een tien jaar ouder survey-onderzoek naar de attitude tegenover de monarchie, georganiseerd door de Afdeling Politicologie en het Departement Sociologie, en uitgevoerd door het toenmalige IAO (Instituut voor advies inzake opiniepeiling). Ook in de ISPO-verkiezingsonderzoeken van 2003 en 2014 werd de koningsgezindheid in de Belgische bevolking bevraagd. Bijgevolg beschikken we vandaag over een schat aan informatie die uitspraken mogelijk maken over de evolutie van de koningsgezindheid in België tijdens de voorbije kwarteeuw en over de determinanten ervan.

In deze onderzoeksnota worden de belangrijkste resultaten van dit onderzoek op een rijtje gezet. Ten eerste schetsen we een gedetailleerd beeld van de houding tegenover de monarchie vandaag in Vlaanderen en in Wallonië. Vervolgens brengen we in kaart hoe die houding tijdens de voorbije 25 jaar is geëvolueerd. Tenslotte gaan we na hoe de verschillende vormen van koningsgezindheid samenhangen met sociaal-demografische kenmerken, maatschappelijke attitudes en partijvoorkeur. Eerst geven we kort wat methodologische achtergrondinformatie.

2. Methodologie

Voor wat betreft de actuele houding tegenover de monarchie is dit rapport gebaseerd op surveygegevens van het postelectoraal verkiezingsonderzoek dat in 2014 door het ISPO-KU Leuven georganiseerd werd. Het Belgisch Nationaal Verkiezingsonderzoek (BNES) 2014 is een face-to-face survey bij de stemgerechtigde Belgen van 18 jaar of ouder in Vlaanderen en Franstalig België. In de periode van 2 oktober 2014 tot 16 maart 2015 werden 1.183 Vlaamse kiezers bevraagd door een interviewer middels een persoonlijk interview. Daarnaast zijn er in Franstalig België 719 kiezers bevraagd in de periode van 9 oktober 2014 tot 6 juni 2015. Deze respondenten werden via een tweetrapsteekproef (gemeente en respondent) toevallig gekozen uit de Belgische volwassen bevolking. Het Rijksregister deed hier dienst als steekproefkader. De bevraging gebeurde bij de kiezers thuis door middel van een face-to-face gestandaardiseerd interview uitgevoerd via een Computer Aided Personal Interviewing (CAPI) protocol. De gemiddelde duurtijd van een interview was 67 minuten. Wanneer we de geselecteerde potentiële respondenten die ernstig ziek of dement waren, niet Nederlandstalig of Franstalig zijn, op de verkiezingsdag niet stemgerechtigd of overleden waren, of op onbestaande adressen woonden niet meerekenen, kan de responsgraad of het medewerkingsniveau in deze studie geschat worden op 47,5% (55% in Vlaanderen en 39,3% in Franstalig België). Daarnaast maken we ook in belangrijke mate gebruik van de postelectorale ISPO-survey-onderzoek van 2003. Voor dit onderzoek werden 1.192 face-to-face interviews afgenomen bij respondenten thuis, en dit tussen december 2003 en april 2004. De respons bedroeg 63,9%.

Ons onderzoek naar de houding van Belgen t.a.v. de monarchie blijft beperkt tot respondenten uit het Vlaams en het Waals Gewest. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest laten we buiten beschouwing omdat het aantal Brusselse respondenten te beperkt is om apart over Brussel uitspraken te kunnen doen. Tenzij anders vermeld zijn de gerapporteerde resultaten gewogen volgens leeftijd, geslacht, onderwijsniveau en partijvoorkeur.

3. Indicatoren

Uit eerder onderzoek bleek dat de houding tegenover de monarchie geen één dimensionele variabele is, maar verschillende componenten omvat. Het ISPO-onderzoek van 2003 bevatte uiteenlopende monarchie-items. Een analyse daarvan voor Vlaanderen toonde aan dat een onderscheid kan worden gemaakt tussen symbolisch monarchisme en politiek monarchisme (Maddens en Billiet, 2007).

De *symbolische koningsgezindheid* betreft de houding tegenover de monarchie zoals die momenteel eerder protocollaire of ceremoniële functies vervult. Indicatoren voor die houding waren een aantal algemene items over het nut van de monarchie en het vertrouwen in de koning. Deze items hebben geen betrekking op het politieke functioneren van de koning, maar wel op de ceremoniële functies die de koning vervult. Aangezien dit de rol is die de grondwet voor de koning voorziet kun je ook spreken van constitutionele koningsgezindheid. De *politieke koningsgezindheid* betreft de vraag of de burger zich neerlegt bij de grondwettelijke beperking van de koninklijke macht, dan wel die macht wil uitbreiden. Je zou dus ook van buiten-constitutionele koningsgezindheid spreken. Dat die twee attitudes statistisch gezien duidelijk van elkaar kunnen worden onderscheiden komt omdat er heel wat burgers zijn die weliswaar voorstander zijn van de huidige monarchie, maar toch niet willen dat de koning meer politieke macht krijgt.

De huidige ISPO-enquête bevat alle items die in 2003 werden gebruikt om beide vormen van koningsgezindheid te meten. Voor wat betreft de symbolische monarchie betreft het om te beginnen een item over de noodzaak van de monarchie : *“Sommigen zeggen dat we een koning nodig hebben in België. Anderen zeggen dat we geen koning nodig hebben; nog anderen hebben daar geen mening over. Welk van deze opvattingen komt het dichtst bij uw opvattingen hierover?”* Dit is een vraag die werd overgenomen uit een ouder Brits onderzoek naar de houding tegenover de monarchie (Rose en Kavanagh, 1976). Ze werd ook al gesteld in het ISPO-onderzoek van 2003 (Maddens en Billiet, 2007) en 1999 (Maddens en Billiet, 2002a). Bovendien komt de vraag ook voor in de WADO-survey van 2002 (Van de Walle, 2004) en in het IAO-onderzoek over de monarchie van 1990 (Maddens, 1991). Dit maakt het mogelijk om een vrij lange tijdreeks te maken betreffende de evolutie van de houding tegenover de monarchie.

Daarnaast waren er in de ISPO-survey van 2003 drie andere items die hoog bleken te laden op de dimensie van de symbolische koningsgezindheid: *“De koning is belangrijk voor het internationale prestige van ons land”*, *“In een moderne democratie zoals de onze is een koningshuis uit de tijd”* en *“We mogen blij zijn dat we een koning hebben, want anders zou België uit elkaar vallen”*. Daarnaast bleek ook de vraag naar het vertrouwen in de monarchie een goede indicator voor deze dimensie. Deze vraag, die ook al was opgenomen in de ISPO-survey van 1999 en 2003, maakt in de huidige survey deel uit van een reeks van veertien vertrouwensitems.

Tenslotte bevat de huidige survey ook een nieuwe vraag die vermoedelijk eerder een indicator van de symbolische koningsgezindheid zal zijn: *“Over het statuut van de koning wordt geregeld gediscussieerd. Sommigen vinden dat de huidige situatie goed is, anderen vinden dat de koning een ceremoniële, protocolaire functie zonder politieke macht moet krijgen en nog anderen vinden dat het instituut van de koning volledig moet afgeschaft worden. Wat denkt u?”*

De politieke koningsgezindheid hebben we in 2003 en 2014 gemeten op basis van volgend item: *“De koning zou meer te zeggen moeten hebben in de politiek”*. Voorts zijn in de huidige ISPO-survey een paar bijkomende items opgenomen waarvan we vermoeden dat ze hoog zullen laden op deze tweede dimensie : *“De koning moet in zijn toespraken kunnen zeggen wat hij wil”* en *“De koning mag geen enkele politieke rol spelen”*.

4. De houding tegenover de monarchie vandaag

In Wallonië vindt twee derden (66%) dat er in België een koning nodig is (tabel 1). In Vlaanderen is dat slechts 45%, dus geen absolute meerderheid. Omgekeerd vindt 38% van de Vlamingen dat we geen koning nodig hebben, terwijl dat in Wallonië maar 19% is. Het aantal dat geen mening heeft hierover is ongeveer even groot in beide landsdelen: 16% bij de Vlamingen en 15% bij de Walen. In Wallonië is de steun voor de monarchie dus vrij massaal. In Vlaanderen is de tegenstand tegen de monarchie groter, al blijft de grootste groep wel achter de monarchie staan.

Dat laatste blijkt ook uit het item over het statuut van de koning. Een minderheid van 24% in Vlaanderen wil de monarchie zonder meer afschaffen. In Wallonië is die groep nog kleiner, namelijk slechts 11%. Daarnaast wil 35% van de Vlamingen de monarchie wel behouden, maar met een louter ceremoniële functie. In Wallonië is dat beduidend minder, namelijk 24%. Ook hier zien we dat ongeveer twee derden (65%) van de Walen pal achter het koningshuis staat en niet wil dat er wordt geknabbeld aan de koninklijke bevoegdheden. In Vlaanderen is dat heel wat minder (41%), maar dit vormt wel nog steeds de grootste groep.

Tabel 1. Antwoordverdeling voor de item over het koningshuis, 2014 - naar regio (kolompercentages)

		Vlaanderen (n =1130)	Wallonië (n =600)
Is er een koning nodig in België?	Ja	45,4	66,1
	Nee	38,3	19,0
	Geen mening	16,3	14,9
	Totaal	100,0	100,0
Statuut van de koning	Behouden	41,3	64,8
	Ceremoniële functie	35,1	23,8
	Monarchie afschaffen	23,6	11,4
	Totaal	100,0	100,0
De koning zou meer te zeggen moeten hebben in de politiek.	(helemaal) oneens	68,8	42,7
	Neutraal	14,5	14,1
	(helemaal) eens	16,7	43,2
	Totaal	100,0	100,0
De koning is belangrijk voor het internationale prestige van ons land.	(helemaal) oneens	22,3	13,1
	Neutraal	18,3	10,8
	(helemaal) eens	59,4	76,1
	Totaal	100,0	100,0
In een moderne democratie zoals de onze is een koningshuis uit de tijd.	(helemaal) oneens	38,4	43,5
	Neutraal	23,2	23,9
	(helemaal) eens	38,3	32,6
	Totaal	100,0	100,0
De koning moet in zijn toespraken kunnen zeggen wat hij wil.	(helemaal) oneens	26,1	20,8
	Neutraal	16,1	17,5
	(helemaal) eens	57,8	61,6
	Totaal	100,0	100,0
We mogen blij zijn dat we een koning hebben, want anders zou België uit elkaar vallen.	(helemaal) oneens	39,0	24,9
	Neutraal	20,5	18,5
	(helemaal) eens	40,6	56,6
	Totaal	100,0	100,0
De koning mag geen enkele politieke rol spelen.	(helemaal) oneens	21,7	41,4
	Neutraal	21,2	20,2
	(helemaal) eens	57,1	38,4
	Totaal	100,0	100,0
Vertrouwen in de koning	(zeer) weinig	33,8	23,0
	Neutraal	37,5	39,1
	(zeer) veel	28,7	37,9
	Totaal	100,0	100,0

Gewogen naar leeftijd, gender, opleidingsniveau en stemgedrag.

De verschillen tussen Vlamingen en Walen zijn aanzienlijk en komen ook tot uiting in de andere items. De mening van Vlamingen en Walen loopt het verst uiteen als het gaat over de politieke rol van de koning. Zo vindt 43% van de Walen dat de koning meer te zeggen zou moeten hebben in de politiek, in Vlaanderen is dat slechts een kleine minderheid van 17%. Een soortgelijk item dat in omgekeerde zin is geformuleerd laat hetzelfde beeld zien: 41% van de Walen kant zich tegen de stelling dat de politieke rol van de koning tot nul moet worden gereduceerd. In Vlaanderen is dat slechts 22%.

Vreemd genoeg smelt dit verschil weg als het gaat over de toespraken van de koning. Niet alleen de Walen (62%) maar ook de Vlamingen (58%) vinden met een grote meerderheid dat de koning in zijn toespraken moet kunnen zeggen wat hij wil. Bij de Walen ligt dit in de lijn van de vorige items, die aantonen dat een aanzienlijke groep een grotere politieke rol van de koning wenst. De Vlamingen daarentegen zijn sterk gekant tegen die politieke rol, maar vinden toch wel dat men de koning vrij moet laten wat de toespraken betreft.

Waarom is men eigenlijk voorstander van de monarchie? Een veelgebruikt argument pro is dat de koning fungeert als bindmiddel tussen Vlamingen en Walen. Walen blijken hier sterker van overtuigd dan Vlamingen: 57% van de Walen vreest dat België uit elkaar zou vallen zonder een koning, tegenover 41% langs Vlaamse kant.

Een ander veel gehoord argument is dat de monarchie belangrijk is voor het internationale prestige van ons land. Hier gaan zowel Vlamingen als Walen in mee. Maar opnieuw is de instemming bij de Walen beduidend groter (76%) dan bij de Vlamingen (59%).

Bij tegenstanders van de monarchie hoor je dan weer geregeld dat een koningshuis uit de tijd is in een moderne democratie. Dit argument vindt noch in Vlaanderen, noch in Wallonië veel weerklank. Slechts 38% van de Vlamingen en 33% van de Walen is het met deze uitspraak eens.

De Belgen mogen de koning dan krediet geven wat de toespraken betreft, het vertrouwen in de koning als instituut blijkt bij nader inzien beperkt. Vooral de lage score langs Waalse zijde verrast: slechts 38% zegt veel tot zeer veel vertrouwen te hebben in de koning. Gezien hun massale steun voor de monarchie en hun positieve houding tegenover een grotere politieke rol van de koning zouden we verwachten dat de Walen in grote meerderheid (veel of zeer veel) vertrouwen stellen in de koning. Maar dat blijkt dus niet het geval. In Vlaanderen zijn er nog minder respondenten die de koning krediet geven: slechts 29% zegt veel of zeer veel vertrouwen te hebben in hem.

Dit neemt niet weg dat het vertrouwen in de koning als instituut nog steeds relatief hoog is (zie ook Meuleman, Abts & Swyngedouw, 2012). Er zijn maar twee maatschappelijke instanties die in de twee landsdelen meer vertrouwen inboezemen dan de koning, dat zijn de wetenschap en de sociale zekerheid. In de wetenschap stelt 82% van de Vlamingen en 79% van de Walen (veel of zeer veel) vertrouwen. Voor de sociale zekerheid bedragen die percentages respectievelijk 53% en 47%. In Vlaanderen scoort ook de politie (met 47%) hoger dan de koning. Ter vergelijking: slechts 11% van de Vlamingen heeft (veel of zeer veel) vertrouwen in de politieke partijen tegenover slechts 5% van de Walen. Voor het parlement bedragen die cijfers respectievelijk 20% en 15%; en voor de kerk 13% en 14%. Zo bekeken brengt de koning het er toch niet zo slecht van af.

Samengevat blijkt dat er twee derden van de Walen de symbolische functie van de monarchie steunt: ze vinden dat een koning nodig is en dat er niet mag worden afgedongen aan het huidige statuut van de koning. Slechts tien procent pleit ervoor om de monarchie af te schaffen. Die ruime steun voor de monarchie vertaalt zich ook in een grote meerderheid die vindt dat de koning belangrijk is voor het internationale prestige en voor het behoud van België. Anderzijds is de steun voor het uitbreiden van de politieke rol van de koning veel kleiner. Slechts om en bij de veertig procent is daar voorstander van. De grote groep van 60% koningsgezinden bestaat dus ruwweg uit twee derden die voor de koning ook een grotere politieke rol zien weggelegd, en één derde bij wie dat niet het geval is. Tenslotte staat de ruime steun voor de monarchie in contrast tot een matig vertrouwen in de koning.

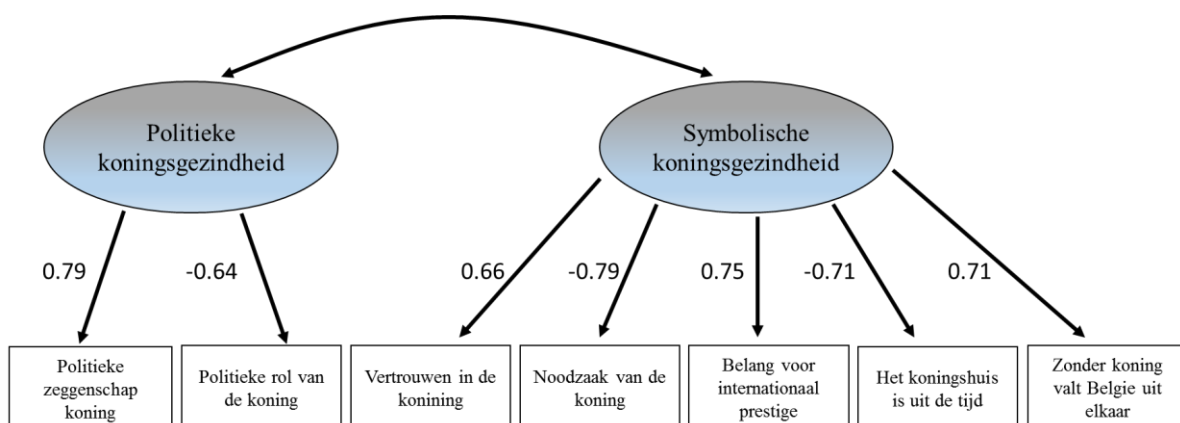
Langs Vlaamse kant is het aantal uitgesproken symbolisch koningsgezinden zowat twintig procentpunten lager dan in Wallonië, namelijk om en bij de veertig procent. De andere groep valt uiteen in uitgesproken republikeinen die de monarchie wil afschaffen (ongeveer één vierde) en koele minnaars, die voorstander zijn van een louter ceremoniële monarchie (ongeveer één derde). Die meer lauwe houding tegenover de koning weerspiegelt zich ook in het feit dat vijftien procentpunten minder Vlamingen dan Walen overtuigd zijn van het belang van de monarchie voor het internationale prestige en het behoud van België. Van de veertig procent symbolisch koningsgezinden in Vlaanderen haakt ruim de helft af als het gaat over de uitbreiding van de politieke rol van de koning. Slechts om en bij de twintig procent is daar voorstander van. Dit is de helft minder dan in Wallonië. Het vertrouwen in de koning is kleiner in Vlaanderen dan in Wallonië.

Zoals hoger al vermeld wees vorig onderzoek op basis van de ISPO-data van 2003 uit dat de antwoorden op de verschillende items inzake koningsgezindheid worden bepaald door twee

achterliggende (latente) concepten, namelijk symbolische en politieke koningsgezindheid. In het eerste geval gaat het om de vraag hoe de burgers staan tegenover de grotendeels ceremoniële functie van monarchie zoals die vandaag door de grondwet wordt afgebakend. In het tweede geval gaat het om de vraag of de respondenten verder willen gaan en de politieke macht van de koning willen uitbreiden.

Tien jaar later blijft die opiniestructuur ongewijzigd. Het best passende meetmodel omvat opnieuw twee latente variabelen. De eerste latente variabele wordt bepaald door precies dezelfde indicatoren als in 2003: de noodzaak van een koning, het vertrouwen in de koning, het belang voor het internationale prestige, het belang voor het behoud van België, en het al dan niet ouderwetse karakter van de monarchie. Die latente variabele noemen we hierna symbolische koningsgezindheid. Voor het tweede concept hadden we in vroeger onderzoek maar één item, namelijk de stelling dat de koning meer te zeggen zou moeten hebben in de politiek. Van de twee extra items in de survey van 2014 is er maar één dat een goede indicator blijkt voor de tweede latente variabele : “De koning mag geen enkele politieke rol spelen”. Het andere item, betreffende de toespraken, correleert te laag met de tweede dimensie. De tweede latente variabele noemen we hierna politieke koningsgezindheid. Beide vormen van koningsgezindheid blijken positief met elkaar verbonden te zijn: Respondenten die hoog scoren op koningsgezindheid, staan doorgaans ook positiever ten aanzien van een meer politieke invulling van de monarchie (correlatie: 0,622).

Figuur 1. Meetmodel van de latente concepten

Technische specificaties: RMSEA = 0,080; Chi² = 170.917; CFI = .967; TLI = .946; SRMR = .027

5. De evolutie van de koningsgezindheid in Vlaanderen en Wallonië

De combinatie van de gegevens van de IAO, WADO en ISPO surveys laat toe om de evolutie van koningsgezindheid te schetsen in de voorbije drie decennia. In Vlaanderen werd de vraag of er een koning nodig is gepeild in 1990 (IAO), 1999 (ISPO), 2002 (WADO), 2003 (ISPO) en 2014 (ISPO). Voor Wallonië hebben we iets minder aanknopingspunten om de attitude tegenover de monarchie in kaart te brengen over een lange periode, aangezien WADO enkel in Vlaanderen werd afgenomen, en het Franstalige deel van de ISPO survey van 1999 geen items bevatte over de monarchie. In tabel 2 en figuur 2 vergelijken we de evolutie van gepercipieerde noodzaak van een koning over de landsdelen heen.

Toen we deze vraag voor het eerst stelden, in het IAO-onderzoek van 1990, zat koning Boudewijn nog op de troon. De bevraging vond plaats in de nasleep van de abortuskwestie, waarbij de vorst weigerde om de abortuswet te ondertekenen en zo een constitutionele crisis veroorzaakte. We stellen vast dat er in 1990 opmerkelijk genoeg nog iets meer uitgesproken voorstanders waren van de monarchie in Vlaanderen (62%) dan in Wallonië (60%). Of misschien is dat toch niet zo opmerkelijk, want 25 jaar geleden weerspiegelden de resultaten nog meer de krachtverhoudingen zoals die veertig jaar eerder bij de koningskwestie tot uiting waren gekomen. Toen bleek Vlaanderen beduidend koningsgezinder dan Wallonië. In 1990 was dit verschil al grotendeels uitgevlakt. In de kwarteeuw die daarop volgde is de mening over de noodzaak van de monarchie beduidend geëvolueerd.

Voorals in Vlaanderen is de evolutie opmerkelijk. Toen de vraag in 1999 werd opgenomen in de ISPO-verkiezingssurvey was Boudewijn al opgevolgd door Albert II. Op dat moment was de abortuscrisis nog slechts een vage herinnering. Het regnum van de populaire koning Albert verliep tot dan toe vrij rimpelloos. Toch moesten we in 1999 vaststellen dat de steun voor de monarchie significant was gedaald: 54% van de Vlamingen vond toen een koning nog nodig. Die bevraging vond overigens plaats in de periode dat kroonprins Filip in het huwelijk trad met Mathilde. We konden toen vaststellen dat dit evenement zorgde voor een kleine maar kortstondige opstoot van royalistische gevoelens (Maddens en Billiet, 2002b). In 2003 was er een stabilisatie van de steun voor de monarchie, op 52%. Wat toen vooral opviel was de verschuiving van de groep zonder mening naar de groep die de monarchie niet nodig vond, die steeg van 21% naar 28%. Nadien volgde een nogal turbulente periode voor het koningshuis. Enerzijds kwam de politieke neutraliteit van de monarch onder druk tijdens de moeizame regeringsvormingen van 2007 en 2010 (Maddens, 2013). Anderzijds was er een opeenvolging van kleine en grote schandalen rond de monarchie. In 2013 gaf Albert de kroon door aan zijn

zoon Filip, die volgens de meeste waarnemers een vlekkeloos parcours heeft afgelegd tot nog toe. Maar het aantreden van Filip heeft de dalende trend niet kunnen keren. Vandaag vindt 45% van de Vlamingen dat er een koning nodig is. Dat is 7 procentpunten minder dan in 2003 en 17 procentpunten minder dan in 1990. Het aantal niet-koningsgezinde Vlamingen is sinds 2003 met tien procentpunten gestegen van 28% naar 38%.

Langs Waalse zijde nemen we een duidelijk verschillend patroon waar. Tussen 1990 en 2003 is er een sterke stijging van het aantal koningsgezinden van 60% tot 70%. Dit gaat ten nadele van de onverschilligen. Tien jaar later is het percentage koningsgezinden weer wat gedaald (tot 66%), maar dit aandeel blijft wel hoger dan in 1990.

Al bij al toont deze vergelijking een vrij structurele daling in de steun voor de monarchie in Vlaanderen. Deze evolutie staat los van conjuncturele factoren. Wie er ook op de troon zit, wat de koning ook doet, de koningsgezindheid daalt beetje bij beetje in Vlaanderen. Omgekeerd is er een geleidelijke toename van de groep die vindt dat de koning niet nodig is. In Wallonië doet zich aanvankelijk een omgekeerde evolutie voor. Het aantal koningsgezinden tussen 1990 en 2003 daalt in Vlaanderen, maar stijgt in die periode in Wallonië. Het gevolg is dat Wallonië Vlaanderen voorbij steekt als meest koningsgezinde gewest. Na 2003 is er in beide gewesten een vergelijkbare dalende trend. Daardoor blijft het verschil in koningsgezindheid constant.

Tabel 2. Evolutie van gepercipieerde noodzaak van de koning, 1990-2014, naar regio – kolompercentages

	1990 (IAO)*	1999 (ISPO)	2002 (WADO)*	2003 (ISPO)	2014 (ISPO)
<i>Vlaanderen</i>					
Nodig	62,1	54,0	52,1	52,3	45,4
Niet nodig	23,0	20,7	28,6	27,6	38,3
Geen mening	14,9	25,3	19,3	20,1	16,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	993	1892	1243	1209	1126
<i>Wallonië</i>					
Nodig	59,6			70,8	66,1
Niet nodig	20,3			10,3	19,0
Geen mening	20,2			18,8	14,9
Totaal	100,0			100,0	100,0
N	997			773	605

*Ongewogen

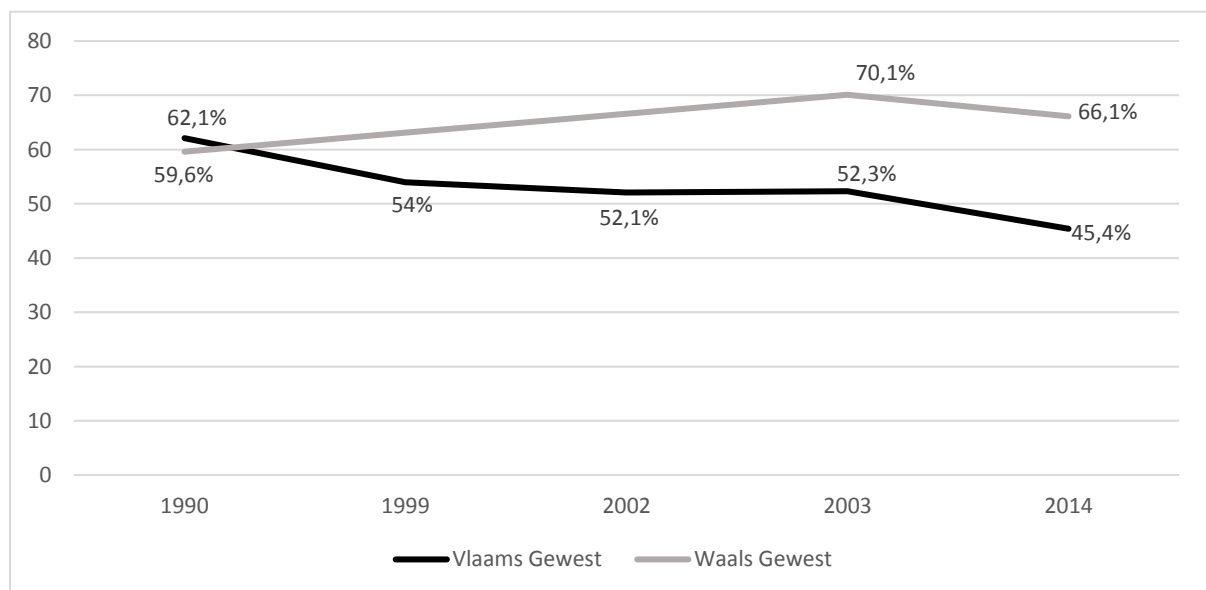
Voor wat betreft de jongste tien jaar kunnen we de evolutie van de koningsgezindheid ook in kaart brengen op basis van een aantal items die zowel in 2003 als 2014 werden opgenomen in de ISPO-survey (tabel 3). Hier wordt het beeld van een dalende steun grotendeels bevestigd, ofschoon het wel aanzienlijk van item tot item verschilt.

In Vlaanderen doet de grootste verschuiving zich voor in het antwoord op de vraag of de koning meer te zeggen moet hebben in de politiek. Dit werd in 2003 nog beaamd door 33% van de Vlamingen, vandaag slechts door 17%. In 2003 was net niet de helft van de respondenten (48%) het oneens met die stelling, dit is nu gestegen tot 69%. Wellicht spelen hier de ervaringen mee opgedaan tijdens de politieke crisissen van 2007 en 2010, toen de koning een meer politieke rol speelde. Ook het vertrouwen in de koning heeft de voorbije tien jaar een deuk gekregen in lijn met het dalend vertrouwen in alle politieke instituties. In 2003 stelde nog 42% van de Vlamingen veel of zeer veel vertrouwen in de koning. In 2014 is dat teruggefallen tot slechts 29%. De andere items laten een kleinere verschuiving zien. In 2003 vond 30% van de Vlamingen de monarchie uit de tijd. In 2014 is dat gestegen tot 38%. In 2003 beaamde 44% dat de koning België bijeen houdt, in 2014 is dat statistisch niet te onderscheiden (41%). Eén item laat zelfs een lichte stijging van de koningsgezindheid zien. In 2014 vond 59% van de

Vlamingen dat de koning belangrijk is voor het internationale prestige van ons land, terwijl dat in 2003 55% was.

Tussen 2003 en 2014 doen zich in Wallonië grosso modo vergelijkbare verschuivingen voor als in Vlaanderen. Er zijn telkens minder respondenten die een koningsgezind antwoord geven. Maar het is het vertrouwen in de koning dat het meest duidelijk terugvalt. In 2003 had nog 67% van de Walen (veel of zeer veel) vertrouwen in de koning. In 2014 bedraagt dit aandeel nog slechts 38%. De groep die (zeer) weinig vertrouwen heeft in de koning is toegenomen van een marginale 5% in 2003 tot 23% in 2014. De Walen zijn er in 2014 ook minder dan in 2003 van overtuigd dat de koning meer te zeggen moet hebben in de politiek. In 2003 werd dat nog beaamd door een grote meerderheid van 60%. In 2014 is dat geslonken tot 43%. We zien kleinere verschillen op de items inzake de eigentijdsheid van de monarchie en de koning als communautair bindmiddel. Het aantal respondenten dat de monarchie niet ouderwets vindt daalt van 54% naar 44%, diegenen die de koning een belangrijk bindmiddel vinden daalt van 63% naar 57%. Wat tenslotte de waardering van het internationale prestige betreft zien we net als in Vlaanderen een kleine stijging. Toch is de algemene trend duidelijk: op bijna alle vlakken nam de koningsgezindheid in Wallonië af tussen 2003 en 2014, al blijft de steun voor de monarchie wel aanzienlijk.

Figuur 2. Ontwikkeling van het percentage voorstanders van het koningshuis* per regio

* “De koning is nodig”.

Tabel 3. Opvattingen over de koning, 2003 – 2014, naar regio (kolompercentages)

		Vlaanderen		Wallonië	
		2003 (N=1209)	2014 (N=1126)	2003 (N=743)	2014 (N=605)
De koning zou meer te zeggen moeten hebben in de politiek.	(helemaal) oneens	47,8	68,8	22,0	42,7
	Neutraal	19,4	14,5	16,2	14,1
	(helemaal) eens	32,7	16,7	61,9	43,2
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
De koning is belangrijk voor het internationale prestige van ons land.	(helemaal) oneens	24,6	22,3	10,6	13,1
	Neutraal	20,2	18,3	15,3	10,8
	(helemaal) eens	55,2	59,4	74,2	76,1
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
In een moderne democratie zoals de onze is een koningshuis uit de tijd.	(helemaal) oneens	46,5	38,5	54,8	43,5
	Neutraal	23,5	23,2	23,9	23,9
	(helemaal) eens	29,9	38,3	21,4	32,6
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
We mogen blij zijn dat we een koning hebben, want anders zou België uit elkaar vallen.	(helemaal) oneens	35,5	39,0	17,9	24,9
	Neutraal	21,0	20,5	17,5	18,5
	(helemaal) eens	43,5	40,6	64,4	56,6
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Vertrouwen in de koning	(zeer) weinig	21,8	33,8	4,4	23,0
	Neutraal	36,4	37,5	29,4	39,1
	(zeer) veel	41,7	28,7	65,3	37,9
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

6. Verklaringen voor koningsgezindheid

Welke factoren kunnen symbolische en politieke koningsgezindheid verklaren? Wat zijn de verschillen tussen voor- en tegenstanders van het koningshuis in termen van sociaalstructurele kenmerken en maatschappelijke houdingen? Om deze vraag te beantwoorden onderzoeken we eerst de samenhang tussen de twee dimensies van koningsgezindheid, zoals hoger beschreven, en een aantal achtergrondvariabelen. We doen dit op basis van een gewone OLS-regressie-analyse. De opgenomen sociaalstructurele kenmerken in het model zijn: onderwijsniveau, kerkelijkheid, geslacht en leeftijd. We analyseren de volledige Belgische dataset (uitgezonderd de Brusselaars), met het onderscheid tussen Vlamingen en Walen als bijkomende achtergrondvariabele (tabel 4, model 1).

Dat de *Walen* beduidend royalistischer zijn dan de *Vlamingen* is hierboven al duidelijk geworden. Dit wordt nu bevestigd in de multivariate analyse, zowel wat betreft de politieke als de symbolische koningsgezindheid. Voortgaand op de bijdrage tot de (aangepaste) R^2 als ruwe maat voor de verklarende kracht kunnen we stellen dat het landsdeel waartoe men behoort de sterkste determinant is van koningsgezindheid.

Voor wat betreft de symbolische koningsgezindheid komt de *kerkelijkheid* op de tweede plaats, en ook met de politieke koningsgezindheid is er een sterke samenhang. Dit ligt helemaal in de lijn van de resultaten van vorige onderzoeken. Zowel randkerkelijken, onregelmatige kerkgangers als regelmatige kerkgangers zijn beduidend royalistischer dan niet-gelovigen (de referentiecategorie). Ook niet-katholieke gelovigen steunen het koningshuis in grotere mate dan niet-gelovigen. Tussen vrijzinnigen en niet-gelovigen bestaan geen significante verschillen.

In het verleden vonden we altijd een sterk verband tussen koningsgezindheid en *gender*: Vrouwen bleken royalistischer dan mannen. In 2003 stelden we ook vast dat het verband met de politieke koningsgezindheid beduidend sterker was dan het verband met de symbolische koningsgezindheid (Maddens en Billiet, 2007). Dit resultaat wordt in 2014 bevestigd. Vrouwen zijn over de hele lijn significant koningsgezinder. Maar het gender-effect is dubbel zo sterk voor wat betreft de ‘harde’ politieke variant van koningsgezindheid: vrouwen zijn beduidend meer geneigd om te pleiten voor een grotere koninklijke macht.

In vorige onderzoeken stelden we, wat betreft de *leeftijd*, vast dat de oudste leeftijdsgroep beduidend hoger scoorde op symbolische koningsgezindheid dan de jongere leeftijdsgroepen. Dit effect is nu verdwenen. Geen enkele leeftijdsgroep verschilt significant van de jongste cohorte. Voor politieke koningsgezindheid vinden we wel een zwak effect, maar dat is anders dan verwacht. De twee oudste cohortes (55-64 en 65-79 jaar) blijken beduidend minder geneigd dan de 18 tot 24 jarigen (de referentiegroep) om de koning meer macht te geven. In 2003 zagen we al dat het verband tussen leeftijd en koningsgezindheid erg zwak was voor de politieke dimensie. Nu zien we dat zich wat die dimensie betreft er een licht omgekeerd verband aftekent. Een mogelijke verklaring is dat de jongste leeftijdsgroepen de politieke discussies rond het koningschap naar aanleiding van de abortuskwesitie in 1990 niet bewust hebben meegemaakt en daardoor minder graten zien in een uitbreiding van de koninklijke macht.

Wat het *onderwijsniveau* betreft vonden we in 2003 een zwak verband met de symbolische koningsgezindheid en een sterker verband met de politieke koningsgezindheid. Ook nu blijkt het opleidingsniveau vooral bepalend voor de politieke koningsgezindheid. Daarvoor is opleiding zelfs de variabele met de tweede grootste verklarende kracht. Naarmate respondenten hoger opgeleid zijn, hebben ze meer bedenkingen bij een politieke rol voor de monarchie. Zowel degenen met een diploma van het hoger secundair, de hogeschool of de universiteit verschillen significant van personen met enkel een diploma lager onderwijs (de referentiegroep). De symbolische koningsgezindheid wordt nauwelijks bepaald door het opleidingsniveau.

Deze effecten werpen mogelijk ook licht op de mechanismen die de daling in koningsgezindheid aansturen. Vooral de sterke samenhang met kerkelijkheid verklaart mee waarom het aantal koningsgezinden in Vlaanderen bijna lineair is gedaald tijdens de voorbije vijftientig jaar. Naarmate het aantal kerkelijken vermindert smelt ook de steun voor de monarchie weg. Daarnaast is ook de stijging van het onderwijsniveau een structurele factor die de meer politieke gehechtheid aan de monarchie doen dalen. Anderzijds is de impact van die structurele determinanten nu ook weer niet zo groot dat we kunnen spreken van een ijzeren wetmatigheid in de richting van minder koningsgezindheid. Dat wordt mooi geïllustreerd door de Waalse case. In 1990 bleek al dat de houding tegenover de monarchie ook in Wallonië sterk werd bepaald door kerkelijkheid en opleidingsniveau (Maddens, 1991). Net als in Vlaanderen kon je dus verwachten dat de gehechtheid aan de monarchie beetje bij beetje zou dalen. Maar toch hebben we hierboven kunnen vaststellen dat Wallonië in het daaropvolgende decennium werd gekenmerkt door een lichte opleving van koningsgezindheid. Die stijging van de koningsgezindheid heeft dus wellicht te maken met meer politiek-conjuncturele factoren. Het koningshuis is men langs Waalse kant in toenemende mate gaan zien als een bescherming tegen de opkomst van het separatisme en van uiterst-rechts in Vlaanderen. De pleidooien voor een meer ceremoniële monarchie zijn langs Waalse kant marginaler dan in Vlaanderen (cf. ook infra paragraaf 8). Maar onder deze conjuncturele veranderingen blijven de structurele factoren ook in Wallonië spelen en die liggen wellicht aan de basis van de dalende populariteit van de monarchie tijdens het jongste decennium.

Tabel 4. Multivariate regressiemodellen voor politieke en symbolische koningsgezindheid

	Politieke koningsgezindheid			Symbolische koningsgezindheid		
	model 1	model 2	Adj. R2- contributie model 2	model 1	model 2	Adj R2- contributie model 2
Intercept	5.597***	4.992***		5.276***	5.288***	
Achtergrondkenmerken						
vrouw	0.552***	0.497***	0.0223	0.239*	0.332***	0.0085
vlaanderen	1.467***	0.828***	0.0769	-1.028***	-0.753***	0.0475
leeftijd: (18-24 ref.)			0.0029			0.0092
25-34	-0.153	-0.311		-0.007	0.132	
35-44	0.040	-0.082		-0.122	0.015	
45-54	-0.361	-0.527*		0.034	0.132	
55-64	-0.821***	-0.933***		-0.191	-0.085	
65-79	-1.113***	-1.346***		0.251	0.228	
opleiding: (geen + lager ref)			0.0481			0.0001
lager secundair	-0.982***	-0.799***		0.176	0.129	
hoger secundair	-1.087***	-0.764***		0.031	0.078	
hoger onderwijs	-1.621***	-1.080***		0.109	-0.081	
universiteit	-2.420***	-1.658***		-0.176	-0.326	
kerkelijkheid (niet religieus ref)			0.0236			0.0317
vrijzinnig	0.298	0.396*		0.325	0.207	
anders (niet-katholiek)	0.839**	0.494		0.917***	0.166	
randkerkelijk	0.861***	0.904***		0.772***	0.688***	
onregelmatige kerkganger	0.894***	0.944***		1.175***	0.888***	
regelmatige kerkganger	1.475***	1.459***		1.330***	0.936***	
Maatschappelijke houdingen						
etnocentrisme		-0.013	0.0003		-0.171*	0.0098
autoritarisme		0.201*	0.0048		0.150*	0.0006
politiek vertrouwen		-0.065	0.0041		0.720***	0.0463
politieke alienatie		0.401***	0.0028		0.050	0.0001
politieke interesse		-0.037	0.0001		0.122*	0.0005
(sub)nationalisme		0.696***	0.0308		0.359*	0.0452
Ethische progressiviteit		0.091	0.0024		-0.075	0.0064
Interacties						
vlaanderen*politieke alienatie		-0.338**	0.0018			
vlaanderen*ethische prog.		0.493***	0.0055			
vlaanderen*(sub)nationalisme					0.454**	0.0003
R-squared	0.1811	0.2374		0.1051	0.2226	
Adj. R-squared	0.1738	0.2264		0.0970	0.2113	
N	1807	1767		1793	1754	

In tweede instantie gaan we na of de koningsgezindheid eerder samen gaat met een positieve dan wel met een negatieve attitude ten aanzien van democratie en politiek. Om deze vraag te

beantwoorden voegen we diverse maatschappelijke houdingen toe aan de verklaringsmodellen voor symbolisch en politiek royalisme. We baseren ons hiervoor op drie verschillende schalen in de ISPO-survey: politieke belangstelling, politiek cynisme en vertrouwen in de politiek (parlement, regering en politieke partijen). Daarnaast onderzoeken we ook in hoeverre koningsgezindheid samenhangt met een autoritaire houding en ethisch conservatisme (meer bepaald de weerstand tegen de huidige wetgeving inzake abortus en euthanasie). Twee andere potentieel relevante attitudes zijn tenslotte het sub-nationalisme (de mate waarin men eerder Vlaams- of Belgischgezind is) en het etnocentrisme (negatieve houding tegenover migranten). Voor meer informatie betreffende deze schalen, zie Abts, Swyngedouw & Meuleman (2015).

Van alle onderzochte attitudes heeft het sub-nationalisme het meest consistente effect op koningsgezindheid. Hoe meer Belgischgezind men is, hoe groter de gehechtheid aan de monarchie, zowel in politiek als in symbolisch opzicht. Dit effect heeft wellicht te maken met het feit dat de koning het symbool bij uitstek is van België. Vooral koning Albert heeft zich in zijn toespraken herhaaldelijk gekant tegen het Vlaamse separatisme (Maddens en Vanden Berghe, 2003). Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat Vlaamsgezinden minder enthousiast zijn over de monarchie. Wat de symbolische koningsgezindheid betreft is er nog iets anders aan de hand. Zo is er een significant interactie-effect tussen sub-nationale attitude en regio. In Vlaanderen blijkt het verband tussen royalisme en Belgischgezindheid sterker dan in Wallonië. Een pro-Belgische attitude vertaalt zich in Vlaanderen dus nog meer in een royalistische opstelling dan in Wallonië. Wellicht weerspiegelt dit een grotere polarisatie in Vlaanderen tussen aan de ene kant de Vlaamsgezinden die kritisch zijn over de koning en aan de andere kant de Belgischgezinden die achter de koning staan.

Symbolische koningsgezindheid hangt ook nauw samen met politiek vertrouwen. Hoe meer vertrouwen men heeft in het politieke systeem, hoe groter de gehechtheid aan de symbolische monarchie. Dit vertaalt zich ook in een iets grotere politieke interesse bij symbolisch koningsgezinden.

Het verband met politieke interesse en politiek vertrouwen geldt echter uitsluitend voor de symbolische variant van royalisme. Bij de politieke koningsgezindheid verdwijnt het verband met politiek vertrouwen en politieke interesse. Hier is er in tegendeel een significante samenhang met politiek cynisme. Hoe minder geloof iemand heeft in de politiek, hoe meer men vindt dat de koning meer macht moet krijgen. Dit verband is bovendien sterker in Wallonië. Er is daarnaast ook een significant verband met autoritarisme: hoe meer men geneigd is om zich

kritiekloos aan een extern gezag te onderwerpen, hoe positiever men staat tegenover de monarchie.

Een ethisch progressieve attitude met betrekking tot abortus en euthanasie lijkt op het eerste zicht niet samen te hangen met de koningsgezindheid. Maar bij nader toezien verschilt dit verband sterk in de twee landsdelen (zoals blijkt uit het significante interactie-effect). In Wallonië is er inderdaad geen verband. In Vlaanderen daarentegen is er een behoorlijk sterk verband met de politieke koningsgezindheid: ethisch progressieven zijn minder geneigd om meer macht te claimen voor de koning. Het katholieke en ethisch-conservatieve imago van het koningshuis ligt allicht aan de basis van die samenhang, ook al hebben zowel koning Albert als koning Filip zich inzake ethische aangelegenheden veel meer op de vlakte gehouden dan hun voorganger koning Boudewijn. Langs Waalse kant is het koningshuis er kennelijk beter in geslaagd om dit ethisch-conservatieve imago van zich af te schudden.

Ten slotte is het ook opmerkelijk dat er nauwelijks een verband is tussen koningsgezindheid en etnocentrisme. Wie positiever staat tegenover migranten is wel iets meer symbolisch koningsgezind. In het verleden hebben de vorsten al herhaaldelijk stelling genomen tegen racisme en vreemdelingenhaat (Maddens en Vanden Berghe, 2003). Maar dit heeft er klaarblijkelijk slechts in heel beperkte mate toe geleid dat burgers met een meer tolerante houding tegenover migranten ook positiever staan tegenover de monarchie.

7. Koningsgezindheid en partijvoorkeur

De politieke partijen hebben zeer uiteenlopende standpunten over de monarchie (Van Roy, 2015). Langs Vlaamse kant zijn er twee uitgesproken republikeinse partijen, namelijk de N-VA en het Vlaams Belang. Maar geen van beide partijen profileert zich tijdens de verkiezingscampagne sterk op dit thema. Bovendien legt de N-VA meer de nadruk op het streven naar een uitsluitend ceremonieel koningschap op de korte termijn. Op CD&V na neigen de overige Vlaamse partijen in meer of mindere mate naar een meer ceremonieel koningschap, zij het dat ze dit alles behalve als een dringende kwestie beschouwen. Groen is het meest uitgesproken wat dat betreft. De Franstalige partijen zijn over het algemeen terughoudend om het statuut van de koning in vraag te stellen. Ecolo is de enige partij die zich daar aan waagt en, net als haar Vlaamse zusterpartij, pleit voor een meer ceremonieel koningschap.

In hoeverre vinden we die standpunten weerspiegeld bij de electoraten van de partijen? We onderzoeken dit afzonderlijk voor Vlaanderen en Wallonië. We vergelijken hiervoor de

gemiddelde waarden van de electoraten op de twee dimensies van koningsgezindheid, die opnieuw geschaald zijn van 0 tot 10 (tabel 5). We beperken ons daarbij tot de electoraten met minstens vijftig respondenten in de ongewogen steekproef. Concreet betekent dit dat we geen uitspraken kunnen doen over de kiezers van Vlaams Belang en PVDA/PTB-GO, en over de kiezers die blanco of ongeldig stemden.

Tabel 5. Politieke en symbolische koningsgezindheid: gemiddelden per partijelectoraat

	Politieke koningsgezindheid	N	Symbolische koningsgezindheid	N
<i>Vlaanderen</i>				
CD&V	3,80	233	5,66	233
N-VA	2,96	338	4,49	338
OpenVLD	3,48	172	5,58	171
sp.a	3,96	115	5,82	113
Groen	3,21	86	4,66	84
Totaal Vlaanderen		1020		1014
<i>Wallonië</i>				
PS	4,99	202	6,04	198
MR	4,47	148	6,50	147
cdH	5,24	69	6,80	70
Ecolo	3,72	51	6,20	50
Totaal Wallonie		534		530

Noot: schaal van latente concepten is 0-10. Data gewogen op leeftijd, opleiding, sekse en stemgedrag.

In Vlaanderen zien we dat de kiezers van de drie traditionele partijen het hoogst scoren qua symbolische koningsgezindheid. De verschillen tussen die drie partijen zijn klein. De gemiddelde score schommelt iets boven de 5,5. Aan het andere zijde staan de N-VA-kiezers die een gemiddelde score (4,5) hebben, die vergelijkbaar is met die van de Groen-kiezers (4,7). De verschillen tussen de drie traditionele partijen enerzijds en de twee andere partijen anderzijds zijn statistisch significant.

Het verband met de politieke koningsgezindheid is zwakker en ook enigszins anders. De electoraten van N-VA (3) en Groen (3,2) staan opnieuw het meest afwijzend tegenover een uitbreiding van de macht van de koning. Wel blijken de Open VLD-kiezers (3,5) gemiddeld iets minder enthousiast te zijn over een versterking van de koninklijke macht dan de kiezers

van Sp.a (4) en CD&V (3,8). De gemiddelde waarden liggen nu echter veel dichterbij elkaar en zijn slechts zelden significant. Enkel het verschil tussen N-VA en respectievelijk CD&V en Sp.a is statistisch significant.

In Wallonië zijn het cdH (6,8) en MR (6,5) die eruit springen als partijen met het meest koningsgezinde electoraat op de symbolische dimensie. Daarna volgen Ecolo (6,2) en PS (6,). Al deze electoraten scoren gemiddeld vrij hoog op deze dimensie. Het verschil tussen de gemiddelde scores voor die partijen is niet significant.

In Wallonië neigen veel cdH-kiezers (5,2) naar meer politieke macht voor de koning, gevolgd door de PS (5). Net als in Vlaanderen zien we dat de liberale kiezers wat meer reserves hebben over de politieke rol van de koning (4,5) dan over de symbolische. Bij het Ecolo-electoraat (3,7) is de scepsis hierover het grootst. Ook in Wallonië zijn de verschillen tussen de gemiddelden al bij al klein. Enkel de verschillen tussen Ecolo en cdH is statistisch significant.

Referenties

- Abts, K., M. Swyngedouw & B. Meuleman (2015). Het profiel van de Vlaamse kiezers in 2014. Wie stemde waarom op welke partij? Leuven: ISPO – KU Leuven.
- Billiet, J., M. Swyngedouw, A. Depickere & E. Meersseman (2000). Structurele determinanten van het stemgedrag en culturele kenmerken van de kiezerskorporpen in Vlaanderen? Bulletin van het ISPO 2000/40.
- Maddens, B. (1991). “De monarchie en de publieke opinie in België”, *Res Publica*, 33, 1, pp.135-176.
- Maddens, B. (2013). De monarchie voorbij? Over de politieke rol van de koning, in : B. Balfoort e.a., *Zijn wij de koning te rijk?* Leuven, Davidsfonds, pp.96-123.
- Maddens, B. & J. Billiet (2002a). “De houding van de Vlamingen tegenover monarchie en monarch”. pp. 161-178 in: Swyngedouw, M. & J. Billiet (red.) (2002), *De kiezer heeft zijn redenen. 13 juni 1999 en de politieke opvattingen van de Vlamingen*. Leuven: Acco.
- Maddens, B. & J. Billiet (2002b). The monarchy as a factor of political support. The impact of the 1999 royal wedding in Flanders. *Acta Politica*, 37, pp.347-379.
- Maddens, B. & K. Vanden Berghe (2003). “The identity politics of multicultural nationalism. A comparison between the regular public addresses of the Belgian and the Spanish monarchs (1990-2000)”, *European Journal of Political Research*, 42, 5, pp.601-627.
- Maddens, B. & J. Billiet (2007). Koningsgezindheid en politieke legitimiteit, in: M. Swyngedouw, J. Billiet & B. Goeminne (red.), *De kiezer onderzocht. De verkiezingen van 2003 en 2004 in Vlaanderen*. Leuven, Universitaire Pers, pp. 121-144.
- Meuleman, B., K. Abts & M. Swyngedouw (2012). *De wantrouwige Vlaming. De toestand van het institutionele vertrouwen in Vlaanderen*. Leuven: ISPO – KU Leuven.
- Rose, R. & D. Kavanagh (1976). “The Monarchy in Contemporary Political Culture”, *Comparative Politics*, 8, 4, pp.548-576.
- Van de Walle, S., J.K. Kampen, B. Maddens & G. Bouckaert (2004). *Sourcebook, veldwerkverslag en materiaal bij de surveys “werken aan de overheid”. Burgergericht besturen, kwaliteit en vertrouwen in de overheid*. Leuven, Instituut voor de Overheid.
- Van Roy, B. (2015). *Politieke partijen en de monarchie in België en Nederland, 1968-2014. Masterproef aangeboden tot het verkrijgen van de graad van Master of Science in de Vergelijke en Internationale Politiek*. KU Leuven, academiejaar 2014-2015.